

Kosmati pomočnik

■ **Ana Senegačnik Kurnik**, prof. defektologije, spec. pedagoginja, je učiteljica za dodatno strokovno pomoč na *Osnovni šoli Brezovica pri Ljubljani*. Napisala je knjigo *Moje pasje življenje* ter priročnik *Kosmati pomočnik*. Pri delu uporablja pomoč psa.

V obravnavani študiji primera je šlo za posebno kombinacijo dveh med seboj izključujočih se posebnosti pri učenki s posebnimi potrebami: Aspergerjevega sindroma in selektivnega mutizma. Pri delu z učenko in psom sem uporabila metodo akcijskega raziskovanja in s sprotno analizo tedensko postavljala nove cilje.

Foto: arhiv Ane Senegačnik Kurnik

Kako je nastala študija primera?

Pred vami je kratka predstavitev štiriletne študije primera *Kosmati pomočnik*, pes kot pomočnik pri učenju otroka z *Aspergerjevim sindromom*. Študija je potekala od leta 2012 do 2015 v okviru inovacijskih projektov na Zavodu RS za šolstvo pod mentorstvom dr. Natalije Komljanc (Senegačnik Kurnik, 2016). Nastala je v

želji, da pomaga na poti k samostojnosti vsem tistim, ki se ukvarjate in soočate s kompleksnostjo Aspergerjevega sindroma (motnjo avtističnega spektra) in selektivnega mutizma ter imate morda možnost v svoje delo vključiti tudi psa. V obravnavani študiji primera je šlo za posebno kombinacijo dveh med seboj izključujočih se posebnosti pri učenki s posebnimi potrebami: Aspergerjevega sindroma (v nadaljevanju AS) in selektivnega mutizma

(v nadaljevanju SM). Pri delu z učenko in psom sem uporabila metodo akcijskega raziskovanja in s sprotno analizo tedensko postavljala nove cilje. Dvakrat letno sem podrobneje analizirala vse cilje individualiziranega programa učenke in s tem ovrednotila njen napredek na čustvenem, socialnem in učnem področju. Nastali so obširni dnevniški zapisi in različne tabele. Bistvo opisanega je didaktična novost, način (formula) za delo z otrokom z AS in SM, s katerim pozitivno vplivamo na vsa področja otrokovega razvoja.

Kaj sta Aspergerjev sindrom in selektivni mutizem?

Motnje avtističnega spektra (Aspergerjev sindrom) so stanja, povezana z biološkimi in nevrokemičnimi spremembami v delovanju možganov. Zanje je značilna triada motenj v komunikaciji, socialni interakciji in imaginaciji oziroma fleksibilnosti mišljenja. Motnje komunikacije se kažejo s pogostim težkim izražanjem na čustveni in socialni ravni. Motnje socialne interakcije in imaginacije ter fleksibilnosti mišljenja se kažejo pri gradnji in ohranjanju prijateljstva, v nerazumevanju nenapisanih socialnih pravil, v nezmožnosti in nezainteresiranosti za interakcijo z vrstniki; odražajo se v socialno in čustveno neobičajnem vedenju. Opisanim motnjam se pridružujejo še druge značilnosti, kot so nenavadnosti na področju občutljivosti čutil, motorična nespretnost, omejeni interesi, počasnejše procesiranje informacij in težave z usmerjanjem pozornosti (Attwood, 2007: 18, 74, 89). V šolskem okolju so najpogostejše oblike pomoči vedenjski programi (Klemenc, 2012: 78).

Selektivni mutizem je opredeljen kot nezmožnost govora. Gre za zelo kompleksno motnjo. Po diagnostičnem kriteriju DSM-IV za selektivni mutizem je ta konsistentna nezmožnost govora v specifičnih socialnih situacijah, v katerih se pričakuje, da bo otrok govoril, recimo v šoli, čeprav otrok normalno govori ob drugih priložnostih (Marinšek in Tušak, 2007: 236).

Glavni cilj pomoči naj bi bil zmanjšanje anksioznosti pri otroku, pridobitev zaupanja in strpnost ter potrpežljivo napredovanje po majhnih korakih.

Vpliv dejavnosti s psom na otrokov razvoj

Vsa strokovna literatura o AS in SM poudarja, da je najpomembnejši vidik učenja teh otrok prav doseganje sproščene in zaupljivega odnosa s terapevtom. Slednje najlažje dosežemo z vključevanjem živali v vzgojno-izobraževalni proces. S pomočjo psa lahko izvajamo terapijo ali dejavnosti in s tem vplivamo na otrokovo rast in razvoj, govor in komunikacijo, na kognitivno in psihosocialno področje. Žival lahko predstavlja tudi nadomestek za terapevtski stik, ko se uporabnik sicer boji stika s terapevtom in ga zavrača, žival pa sprejme (Marinšek in Tušak, 2007: 146). Zaradi učenkine popolne psihične blokade v šolskem okolju sem z njo enkrat tedensko izvajala ure socialnega učenja na terenu izven šolskega okolja in ob prisotnosti psa. Učenka se je hitro navezala nanj, se sprostila in postala v komunikaciji bolj odzivna. Ugotovila sem, da redno izvajanje dejavnosti s psom pozitivno vpliva na naslednja področja otroka z AS in SM:

- telesni/gibalni razvoj: izboljšanje fine in grobe motorike, povečanje splošne telesne kondicije, izboljšanje metanja, lažje premagovanje ovir in preprek;
- socialno področje: boljše opazovanje okolice in razširjena pozornost, širjenje specialnih interesov na druga področja, primerno odzivanje v prometu, učenje predvidevanja;
- komunikacija: povečana samoiniciativnost in odločnost pri vodenju psa in podajanju (neverbalnih) ukazov, sposobnost na neverbalen način pridobiti pasjo pozornost, povečano izražanje želje po komunikaciji z odraslo osebo, odzivanje na pobude odrasle osebe (neverbalno odgovarjanje na različna vprašanja);
- splošno psihično počutje: zmanjševanje socialne anksioznosti, večkrat opazen nasmeš na ustih in večja sproščenost tako doma kot v šoli, sposobnost izražanja počutja in občutkov, povečana želja po igri;
- motivacija za delo: povečevanje želje po komunikaciji, sodelovanju in aktivnosti, zadovoljevanje potrebe po igri;
- izobraževanje/učno področje: večja in daljša koncentracija ter pozornost, izboljšanje priklica in spomina, izboljšanje

sposobnosti reševanja problemov in zavedanja v prometu in izboljšanje poznavanja pojmov (širjenje besednega zaklada), pregovorov in metafor.

Največji napredek je bil viden na področju širjenja, usmerjanja ter vzdrževanja pozornosti.

Ugotovitve in zaključki

Med natančnim, večletnim delom sem odkrila način za delo z otrokom z AS in SM. S pomočjo odprtih učnih načel, multisenzornega učenja in načel učenja v naravi, z različnimi gibalnimi in drugimi aktivnostmi je učenka uspela razviti močno čustveno povezavo s psom. Pri učenki z AS in SM je to povzročilo sproščenost mišičevja in možganov, s tem pa večjo kognitivno voljnost. Z rednim delom s psom sem razvijala odprtost učenke z AS in SM za učne, kar je povzročilo viden napredek tako na učnem kot tudi socialnem področju. Največji napredek je bil viden na področju splošnega psihičnega počutja in pozornosti. Izkazalo se je, da s pomočjo psa lahko pozitivno vplivamo na vsa področja razvoja otroka z AS in SM. To je mogoče le, kadar je med otrokom, specialnim pedagogom in psom vzpostavljena pristna čustvena vez. Pes tako igra vlogo naravnega motivatorja in s svojo prisotnostjo vpliva na bolj sproščeno počutje in pozornost otroka ter poveča njegovo odzivnost na zunanje dražljaje. Otroka na nežen in igriv način uči biti tukaj in zdaj. Otrok z AS in SM s pomočjo teh načel postane bolj sproščen, odziven, odprt in pripravljen za učenje ter življenje. Opisana metoda dela upošteva načelo celostnega pristopa k obravnavi kompleksnih motenj in ima za cilj razvoj otrokove kognitivne voljnosti. Menim, da je za otroke s tako kompleksnimi motnjami potreben drugačen, celosten didaktični pristop, ki zahteva veliko sprotnega načrtovanja, analiziranja in prilagajanja. V Sloveniji je terapija z živalmi še v razvoju. Vse več nas je, ki s pomočjo živali poskušamo pomagati različnim populacijam. Za uspešno delo je med drugim potrebnih tudi veliko izkušenj, ki jih je dobro deliti z drugimi. Tako sem tudi sama želela svoje izkušnje in ideje deliti z vami. V sklopu študije primera je nastala tudi elektronska knjiga z naslovom *Kosmati pomočnik*,

Foto: Marko Hrovat

pes kot pomočnik pri učenju otroka z Aspergerjevim sindromom, ki je prosto dostopna na spletu (Senegačnik Kurnik, 2016).

Literatura

- Attwood, Tony (2007): *Aspergerjev sindrom: priročnik za starše in strokovne delavce*. Ljubljana: Megaton.
- Klemenc, Alenka (2012): *Kako je biti jaz? Knjiga o fantu z Aspergerjevim sindromom*. Ljubljana: DZC Janeza Levca.
- Kržič, Andreja (2009): *Zgodbe pri razvijanju socialnih in motoričnih spretnosti otroka z Aspergerjevim sindromom*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Marinšek, Maksimiljana; Tušak, Maks (2007): *Človek – žival: zdrava naveza*. Maribor: Pivec.
- Senegačnik Kurnik, Ana (2016): *Kosmati pomočnik, pes kot pomočnik pri učenju otroka z Aspergerjevim sindromom*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Dostopno na spletni strani: www.zrss.si/pdf/kosmati-pomocnik-2016.pdf.